

NANMEEBOOKS ร่วมกับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรียนรู้วิถีเกษตรกรรมอย่างสร้างสรรค์
ด้วยการอ่านและลงมือทำด้วยตนเอง

ปลาไน

สมหมาย เจนกิจการ และ ณัฐพงษ์ ปานขาว เรียบเรียง

ทวี วิพuthานุมาศ บรรณาธิการ สุทัศน์ ปาละมะ ภาพประกอบ

ปลาอินท

สมหมาย เจนกิจการ และ ณัฐพงษ์ ปานขาว เรียบเรียง

ทวี วิพุทธานุมาศ บรรณาธิการ สุทัศน์ ปาละมะ ภาพประกอบ

ชุด เกษตรกรรมลองทำดู ปลานิล

สมหมาย เจนกิจการ และ ธีรพงษ์ ปานขาว เรียบเรียง
สุทัศน์ ปาละมะ ภาพประกอบ
เมทนี สุคนธรักษ์ ดร.โชคชัย เอกทัศนาวรรณ และ ฤทัย จงสฤษดิ์ บรรณาธิการที่ปรึกษา
ทวี วิทูษฐานุมาศ บรรณาธิการต้นฉบับ
พิมพ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม 2559

ราคา 195 บาท

© ลิขสิทธิ์ 2559: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด
สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมหมาย เจนกิจการ.

ปลานิล. -- (ชุด เกษตรกรรมลองทำดู). -- กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 2559.

52 หน้า.

1. ปลานิล. I. ธีรพงษ์ ปานขาว, ผู้แต่งร่วม. II. สุทัศน์ ปาละมะ, ผู้วาดภาพประกอบ. III. ชื่อเรื่อง.
639.3758

ISBN 978-616-04-3408-4

ประธานบริษัท สุวดี จงสถิตย์วัฒนา • กรรมการผู้จัดการ คิม จงสถิตย์วัฒนา • ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ ราตรี สังสกฤษ
• ผู้จัดการสำนักพิมพ์ สุชาดา งามวัฒนจินดา • บรรณาธิการบริหาร สุภากรรัตน์ ภูไธรัตน์ • บรรณาธิการเล่ม มณีรัตน์ สกุลนิมิตร
ชลธิชา ป้อมสุวรรณ • หัวหน้าพิสูจน์อักษร ดวงพร วิญญูธรรมรัตน์ • พิสูจน์อักษร รณชัย ทุมรัตน์ ภัทรวา ปุษะ • ที่ปรึกษา
ฝ่ายศิลปกรรม เบญจสิงห์ สมบุญ • ผู้จัดการกองศิลปกรรม กฤษดา เส่งสงค์ • ผู้ช่วยผู้จัดการกองศิลปกรรม สุนันท์ เพชรวาว
• กราฟิก จิตติมา ศรีตินทิพย์ • หัวหน้าประสานงานการผลิต จรัสศรี พรหมเทพ • ประสานงานการผลิต นัทรทิพย์ กลีสิทธิ์

เพลตที่ NR फिल्म โทร. 0-2215-9306 พิมพ์ที่ พิมพ์ดี โทร. 0-2401-9401

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

 NANMEEBOOKS

บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด

เลขที่ 11 ซอยสุขุมวิท 31 (สวัสดี) ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0-2670-9800, 0-2662-3000 โทรสาร 0-2662-0919

e-mail: editorial@nanmeebooks.com • www.nanmeebooks.com • www.facebook.com/nanmeebooksfan

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึกธรรมชาติจากน้ำมันถั่วเหลือง จึงปลอดภัยต่อมนุษย์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

หากหนังสือเล่มนี้ผลิตไม่ได้มาตรฐาน สำนักพิมพ์ยินดีรับผิดชอบเปลี่ยนเล่มใหม่ให้ โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น
โปรดส่งไปเปลี่ยนตามที่อยู่บริษัท หรือติดต่อ Nanmeebooks Call Center โทร. 0-2662-3000 กด 1

คำนำสำนักพิมพ์

ใครเคยไปตลาดสดกับคุณพ่อคุณแม่บ้าง นอกจากเลือกซื้อผักผลไม้ ก็ซื้อ “ปลานิล” กลับมาทำอาหารด้วย รสชาติดีใช้ใหม่ล่ะ แล้วอยากลองเลี้ยงปลานิลไหม เพราะเลี้ยงง่าย โตเร็วจะได้มีปลาไว้กินเอง

นานมีบุ๊คส์จึงได้จัดทำหนังสือ ชุด **เกษตรกรรมลองทำดู: ปลานิล** เพื่อใช้เป็นหนังสืออ้างอิงสำหรับผู้สนใจเรื่องปลานิล และเป็นหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน คือ ความรู้ทั่วไป ลองทำดู และเกร็ดความรู้เสริม

เนื้อหาส่วนความรู้ทั่วไป ผู้อ่านจะได้รู้จักประวัติการเลี้ยงปลานิลในประเทศไทย และรู้จักปลาที่มีลักษณะคล้ายกับปลานิล ส่วนลองทำดู แนะนำวิธีการเตรียมบ่อสำหรับเลี้ยง รวมทั้งการดูแลลูกปลานิล ส่วนเกร็ดความรู้เสริมจะได้เรียนรู้คุณค่าทางโภชนาการของปลานิล

นานมีบุ๊คส์มีความมุ่งมั่นผลิตหนังสือเพื่อช่วยส่งเสริมให้เยาวชนไทยเห็นความสำคัญของอาชีพเกษตรกร มีแนวทางในการประกอบอาชีพ รวมทั้งมีจิตใจที่รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงหวังว่าหนังสือ “ปลานิล” เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสร้างแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพต่อไป

นานมีบุ๊คส์

ถึงครูและผู้ปกครอง

เริ่มต้นด้วยการอ่าน

หนังสือชุด **เกษตรกรรมลองทำดู** จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักผักผลไม้ ดอกไม้ และสัตว์ ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื้อหาในเล่มประกอบด้วย 3 ส่วน ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เรื่องเกษตรกรรม โดยให้เด็กอ่านและลงมือทำด้วยตนเอง

ส่วนที่ 1 ความรู้ทั่วไป

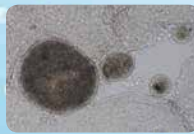
แนะนำให้รู้จักปลานิล เริ่มตั้งแต่ลักษณะทั่วไป แหล่งกำเนิด และพันธุ์ปลานิลที่เลี้ยงในประเทศไทย

เนื้อหาส่วนนี้ช่วยปูพื้นฐานให้เข้าใจธรรมชาติของปลานิล ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงได้

สอดคล้องภาพจริง

โรคและศัตรูของปลานิล

เมื่อปลานิลอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น น้ำเน่า อุดหนืด น้ำจืด ศัตรูภายนอก พืชในน้ำน้อย และปลานิลในบ่อหนาแน่นเกินไป สาเหตุเหล่านี้จะทำให้ปลานิลเครียด อ่อนแอ เสี่ยงเป็นโรค และโรคอาจแพร่ระบาดไปหลายตัวที่บ่อ

ไข่ปลานิล

เป็นปรสิตที่อาศัยเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กกว่าปลายเข็มบนตัวปลา โดยเฉพาะบริเวณปลาที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก

โรคและปรสิตของปลานิล

เกิดจากปรสิตที่ติดตัวปลา เช่น ปลานิลที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก จะพบปรสิตที่ติดตัวปลาได้

โรคและปรสิตของปลานิล

เป็นปรสิตที่อาศัยเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กกว่าปลายเข็มบนตัวปลา โดยเฉพาะบริเวณปลาที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก

โรคและปรสิตของปลานิล

เป็นปรสิตที่อาศัยเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กกว่าปลายเข็มบนตัวปลา โดยเฉพาะบริเวณปลาที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก

ไข่ปลานิล

เป็นปรสิตที่อาศัยเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กกว่าปลายเข็มบนตัวปลา โดยเฉพาะบริเวณปลาที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก

ไข่ปลานิล

เป็นปรสิตที่อาศัยเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กกว่าปลายเข็มบนตัวปลา โดยเฉพาะบริเวณปลาที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก

ไข่ปลานิล

เป็นปรสิตที่อาศัยเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กกว่าปลายเข็มบนตัวปลา โดยเฉพาะบริเวณปลาที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก

ไข่ปลานิล

เป็นปรสิตที่อาศัยเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กกว่าปลายเข็มบนตัวปลา โดยเฉพาะบริเวณปลาที่เลี้ยงในบ่อที่แออัดและน้ำสกปรก

ต้มยำปลานิลรสแซ่บ

ต้มยำเป็นอาหารไทยรสจัดจ้านถึงใจใครๆ ต้องยกนิ้วให้ แม่ครัวชาวสวนผักต้องชอบชิม เราลองใช้เนื้อปลานิลมาทำต้มยำกันดีกว่า ดูซิว่าต้มยำปลานิลรสชาติจะอร่อยแค่ไหน

เครื่องปรุง

- ปลานิล 1 ตัว
- ข่า 1 แขนง
- ตะไคร้ 1 แขนง
- ใบมะกรูด 1 กำ
- พริกแกงเผ็ด 1 ช้อน
- น้ำมะนาว 1 ถ้วย
- น้ำปลา 1 ช้อน
- เกลือ 1 ช้อน
- น้ำมันพืช 1 ช้อน

1. ซดน้ำเดือดจนเดือดแล้วใส่ปลานิลลงไปต้มจนสุก

2. ต้มยำ พริกแกงเผ็ดใส่พริกขี้หนูแดง ตะไคร้ ข่า ใบมะกรูด น้ำมะนาว น้ำปลา เกลือ น้ำมันพืช

ส่วนที่ 2 ลองทำดู

คู่มือการเลี้ยงปลานิลโดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การคัดเลือกพันธุ์ การเลี้ยงและดูแล รู้จักโรคและศัตรูของปลานิล การวินิจฉัยปลา จนถึงการแปรรูปและทำอาหาร

เนื้อหาส่วนนี้มีกรอบอุปกรณ์และเครื่องปรุงที่ต้องเตรียมอธิบายวิธีการทำเป็นขั้นตอนพร้อมภาพประกอบ จึงใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติได้ดี

ปลานิลสด ๆ

สิ่งที่ตลาดจะรู้ได้อย่างไรว่าปลานิลสด เมื่อไม่ซ้ำ ไม่เป็นโรค
ล้าง และเก็บรักษาปลานิลก่อนนำไปปรุงอาหาร

ล้างปลานิลให้หมดคว

- 1 ผ่านตะแกรงแล้วล้างน้ำจนสะอาด แล้วล้างให้สะอาด
- 2 ล้างปลาด้วยน้ำผสมเกลือ 1 ช้อนโต๊ะ
- 3 ล้างน้ำสะอาด แต่ต้องเปิดน้ำแรงๆ ให้ไหลผ่าน

การเก็บรักษา

- 1 เมื่อล้างปลาเสร็จแล้ว ให้แช่ปลาในน้ำเย็น

- 2 ต้มหรือลวกและนำเนื้อปลามาใส่ถุงพลาสติก แล้วนำไปแช่ตู้เย็นจนหมดคว

- 3 ใส่กล่องพลาสติกที่มีฝาปิดสนิท แล้วเก็บในช่องแช่แข็ง

47

ส่วนที่ 3 เกร็ดความรู้เสริม

สอดแทรกข้อมูลที่มีประโยชน์ เช่น
คุณค่าทางโภชนาการ วิธีการเลือกซื้อ
ปลานิลและการเก็บรักษา

เนื้อหาส่วนนี้ช่วยให้เด็ก ๆ เห็น
ความสำคัญและนำไปเชื่อมโยงกับการใช้
ชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาสั้น ๆ
อ่านเพลิน

อธิบายวิธีปฏิบัติ เป็นขั้นตอน

สานต่อด้วยการลงมือปฏิบัติ

ครูและผู้ปกครองควรอ่านหนังสือเล่มนี้ร่วมกับเด็ก เมื่ออ่านจบ
แล้วควรชักชวนและสนับสนุนให้เด็กลงมือเลี้ยงปลานิลด้วยตนเอง

หลังจากเลี้ยงปลานิลควรกระตุ้นให้เด็กสังเกตและจดบันทึก
การเจริญเติบโตของปลานิล การสังเกตเป็นพื้นฐานสำคัญของการ
เลี้ยงสัตว์ เพราะช่วยให้รู้ว่าปลาสมบูรณ์ดีหรือไม่ หากมีปัญหาหรือ
โรคระบาด ก็จะแก้ไขได้ทัน

ผู้ปกครองควรส่งเสริมให้เด็กได้แปรรูปหรือทำอาหารจากปลานิล
เพื่อให้เด็กเกิดความภูมิใจและเห็นประโยชน์ของการทำเกษตรกรรม
ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวด้วยการทำ
กิจกรรมร่วมกัน

41

สารบัญ

ความรู้ทั่วไป

ในหลวงกับปลานิล.....	8
รู้จักปลานิล.....	10
ถิ่นกำเนิดของปลานิล.....	12
การเลี้ยงปลานิลในประเทศไทย.....	14
พันธุ์ปลานิลในประเทศไทย.....	16
รู้จักวงจรชีวิตปลานิล.....	18

ลองทำดู: เลี้ยง

เตรียมบ่อเลี้ยงปลานิล.....	20
ถึงเวลาเพาะพันธุ์ปลานิลแล้ว.....	22
การดูแลลูกปลานิล.....	24
ปลานิลแปลงเพศ.....	26
โรคและศัตรูของปลานิล.....	28
การป้องกันและรักษาโรค.....	30
วิดบ่อจับปลานิล.....	32
ปฏิทินการเลี้ยงปลานิล.....	34
ลองเลี้ยงปลานิล.....	36

ลองทำดู: ทำอาหาร

ปลานิลทอดราดพริกสามรส.....38

ต้มยำปลานิลรสแซ่บ.....40

ลองทำดู: แปรรูป

แหนมปลานิล.....42

เกร็ดความรู้เสริม

สารอาหารจากปลานิล.....44

เลือกซื้อปลานิลสด ๆ.....46

ความสำคัญทางเศรษฐกิจของปลานิล....48

การทำลูกบอลลี่เฒิม.....50

ในหลวงกับปลานิล

เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2508 สมเด็จพระจักรพรรดิอะกิฮิโตะแห่งประเทศญี่ปุ่น ทูลเกล้าฯ ถวายปลานิลจำนวน 50 ตัวแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลี้ยงในบ่อดินบริเวณสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อเลี้ยง ได้ประมาณ 5 เดือนพบว่ามิถุนายนปลานิลจำนวนมาก จึงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่ชุดบ่อเพิ่ม และให้ นักวิชาการจากกรมประมงมาตรวจสอบทุกเดือน ต่อมาพระองค์พระราชทานปลานิลจำนวน 10,000 ตัวแก่กรมประมงและสถานีประมงทั่วประเทศรวม 15 แห่ง นำไปเพาะขยายพันธุ์เพื่อให้ชาวบ้านเลี้ยงเป็น อาชีพ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพสกนิกรชาวไทย

“...ทรัพยากรด้านประมงจะต้องจัดเป็นระเบียบ ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่าปล่อยพันธุ์ปลาให้ดีหรือเลี้ยงปลาให้เติบโตดี สำคัญที่ว่าธรรมชาติเราปล่อยปลาลงไปแล้ว มันจะผสมพันธุ์หรือไม่ผสมพันธุ์ก็แล้วแต่ ปัญหาอยู่ที่ด้านบริหารการจับปลา ไม่ใช่ด้านการเลี้ยงปลา ในด้านการเลี้ยงปลา สถานีประมงต่างๆ ก็ทำแล้ว แต่ที่จะต้องทำคือบริหารเกี่ยวกับการจับปลาให้ประชาชนได้ประโยชน์จริงๆ...”

พระราชดำรัส

พระราชทานแก่คณะเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษา
การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527

17 มีนาคม พ.ศ. 2509
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานชื่อปลาชนิดนี้
ว่า ปลานิล

รู้จักปลานิล

ปลานิลเป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งที่คนไทยคุ้นเคย เพราะราคาไม่แพง หากินง่าย ทำอาหารได้หลากหลาย ปลานิลเลี้ยงง่าย โตเร็ว ซื้อหาได้ตามตลาดสดทั่วไป ลองสังเกตดูว่า ปลานิลมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

ลักษณะทั่วไปของปลานิล

ปลานิลมีรูปร่างแบนข้าง ลำตัวสีเขียวปนน้ำตาล ริมฝีปากบนและล่างเสมอกัน มีลายพาดขวาง 9-10 แถบ ครีบหลังและครีบก้นเป็นครีบเดี่ยว มีเกล็ดทั่วลำตัว สังเกตเพศได้จากบริเวณใกล้รูกัน เพศผู้จะมีรูกัน และมีท่อน้ำเชื้อคล้ายเดือยโผล่ออกมาเล็กน้อย ส่วนเพศเมียมีรูกัน รูท่อน้ำไข่ และรูท่อน้ำปัสสาวะ

ปลาหน้าคล้ายปลานิล

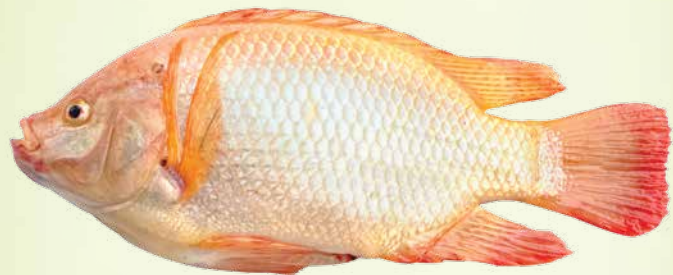
ปลาหมอเทศ

มีรูปร่างทั่วไปคล้ายปลานิล แต่มีขนาดเล็กกว่า มีปากยื่นยาวกว่า ครีบไม่มีลาย

ปลาหมอเทศข้างลาย

มีรูปร่างคล้ายปลานิลและปลาหมอเทศ แต่ลำตัวจะสั้นป้อมกว่า มีลายแถบดำข้างลำตัวยาวไปถึงปลายหางจนเป็นสีแดง

ปลาทับทิม

ปลาทับทิมคือปลาที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างปลานิลกับปลาหมอเทศ หรือเกิดจากปลานิลผ่าเหล่า มีรูปร่างคล้ายปลานิล แต่มีผิวเป็นสีแดง ช่วงท้องเป็นสีเงินยวง

ครีบหาง

ครีบกัน

ถิ่นกำเนิดของปลานิล

ปลานิลมีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปแอฟริกา พบทั่วไปตามหนอง บึง และทะเลสาบในประเทศชูดาน ยูกันดา และมีอยู่ชุกชุมตามแถบลุ่มน้ำไนล์ในประเทศอียิปต์ ต่อมาได้มีผู้นำปลานิลไปเลี้ยงในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

ไปดูการเดินทาง
ของปลานิลตั้งแต่อดีต
กันเถอะ

ปลานิลยุคอียิปต์โบราณ

2,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช ค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในพีระมิดแบบมัสตะบา บันทึกเรื่องราวการเลี้ยงปลานิลในบ่อ แสดงให้เห็นว่ามีการเพาะเลี้ยงปลานิลเพื่อเป็นอาหารตั้งแต่ยุคอียิปต์โบราณ

ค.ศ.
1974
ประเทศบราซิล
ส่งมอบปลานิลให้
ประเทศสหรัฐอเมริกา

ค.ศ.
1978

ประเทศจีนนำปลานิล
เข้ามาเลี้ยง จนปัจจุบัน
กลายเป็นประเทศที่เลี้ยง
และส่งออกปลานิลรายใหญ่
ของโลก

ค.ศ.
1971

ประเทศโกตดิวัวร์ส่งมอบ
ปลานิลให้ประเทศบราซิล

ค.ศ.
1939

เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์
ปลานิลออกนอกทวีปแอฟริกา

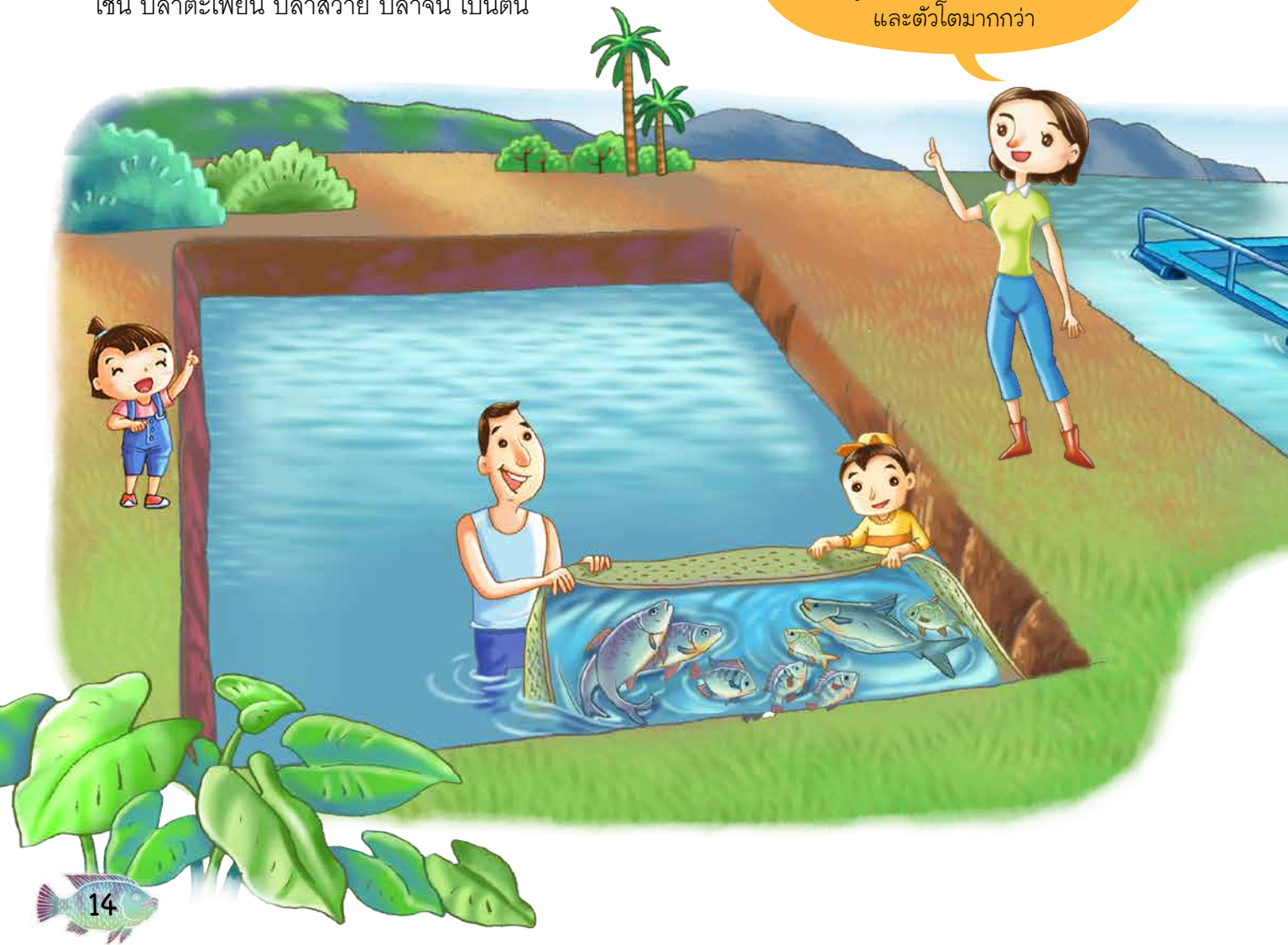
การเลี้ยงปลานิลในประเทศไทย

คนไทยเริ่มเลี้ยงปลานิลมาเกือบ 50 ปี โดยรับพันธุ์ปลาพระราชทานจากสถานีประมง ปลานิลเลี้ยงง่าย โตเร็ว กินอาหารได้แทบทุกชนิด เนื้อมีรสชาติดี จึงนิยมเลี้ยงเพื่อการค้า วิธีเลี้ยงปลานิลมีหลายแบบ แตกต่างกันไปตามจุดประสงค์และสภาพแวดล้อม

เลี้ยงในบ่อดิน

การเลี้ยงในบ่อดินได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะลงทุนน้อย และมีข้อดีคือปลาได้รับธาตุอาหารหลากหลายจากดิน มีทั้งเลี้ยงแบบเดี่ยว แบบแยกเพศ แบบเลี้ยงหลายรุ่นพร้อมกัน รวมถึงการเลี้ยงร่วมกับปลาชนิดอื่น เช่น ปลาตะเพียน ปลาสร้อย ปลาจีน เป็นต้น

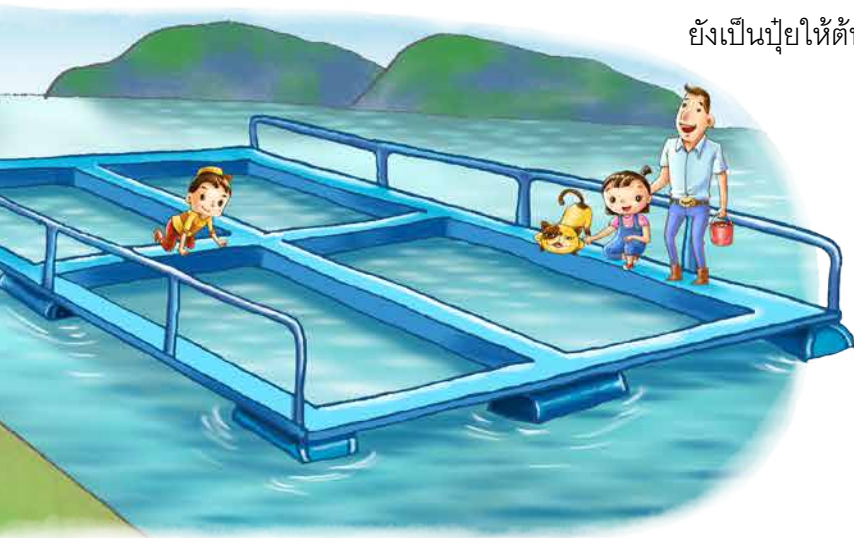
การเลี้ยงแบบเดี่ยว คือ การเลี้ยงปลานิลตัวเดียวกันปล่อยให้โตพร้อมกัน ส่วนการเลี้ยงแบบหลายรุ่น คือ การเลี้ยงพร้อมกับปลาที่ภู่กันมาปล่อยไว้ก่อนแล้วและตัวโตมากกว่า

เลี้ยงในนาข้าว

ในท้องนามีธาตุอาหารธรรมชาติมาก ผู้เลี้ยงไม่จำเป็นต้องลงทุนซื้อสารเร่งบำรุงมาใช้ การเลี้ยงปลานิลในนาข้าวจึงช่วยประหยัดต้นทุนค่าอาหาร ช่วยกำจัดศัตรูต้นข้าว เพราะปลานิลจะกินพวกหนอนและแมลง นอกจากนี้สิ่งปฏิกูลของปลานิลยังเป็นปุ๋ยให้ต้นข้าวอีกด้วย

เลี้ยงในกระชัง

การเลี้ยงในกระชังเหมาะสำหรับคนที่มีพื้นที่น้อยและมีที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งน้ำ ปลานิลที่เลี้ยงในกระชังจะเติบโตได้ดีกว่าที่เลี้ยงในบ่อดินหรือเลี้ยงในนา แต่ต้องดูแลรักษาเป็นพิเศษเนื่องจากคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำส่วนใหญ่มีคุณภาพลดลง

เราเลี้ยงปลานิล
ในบ่อบนด้วยนะ
แต่ต้องใช้เงินลงทุน
มากสักหน่อย

พันธุ์ปลานิลในประเทศไทย

เมื่อคนไทยรู้จักและกินปลานิลอย่างแพร่หลาย กรมประมงจึงเข้ามาช่วยคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ จนปัจจุบันปลานิลกลายเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจ เรามาเรียนรู้สายพันธุ์ปลานิลที่น่าสนใจกันเถอะ

สายพันธุ์จิตรลดา

ถือว่าเป็นปลานิลจิตรลดาสายพันธุ์แท้ มีต้นกำเนิดมาจากพันธุ์ปลา ไนล์ ทิลapia (Nile tilapia) ปลาชนิดนี้เจริญเติบโตดี เลี้ยงง่าย และเนื้อมีรสชาติดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อปลาชนิดนี้ว่า “ปลานิล” ปัจจุบันเป็นปลาที่นิยมบริโภคโดยทั่วไป และสามารถส่งออกนารายได้เข้าประเทศมีมูลค่าถึงประมาณ 900 ล้านบาทต่อปี

การคัดเลือก
แบบภายในครอบครัว คือ
การคัดเลือกปลานิลที่แข็งแรง
มาเป็นพ่อแม่พันธุ์ต่อไปเรื่อย ๆ
โดยไม่นำพันธุ์อื่นมาผสมครับ

สายพันธุ์จิตรลดา 1

ปรับปรุงพันธุ์แบบคัดเลือกภายในครอบครัว
กรมประมงเริ่มปรับปรุงพันธุ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จน
ปัจจุบันได้ปลานิลรุ่นที่ 7 ซึ่งพบว่าโตเร็วกว่าปลานิล
จิตรลดาสายพันธุ์เดิม

สายพันธุ์จิตรลดา 2

พัฒนาพันธุ์มาจากปลานิลจิตรลดาสายพันธุ์แท้ โดยปรับเปลี่ยนพันธุกรรมพ่อพันธุ์ให้มีโครโมโซมเพศเป็น “YY” ซึ่งเมื่อผสมพันธุ์กับแม่พันธุ์ปกติจะได้ลูกปลานิลเพศผู้ที่มีโครโมโซมเพศเป็น “XY” มีหัวเล็ก ลำตัวกว้าง สีขาวนวล เนื้อหนาและรสชาติดี

สายพันธุ์จิตรลดา 3

ปรับปรุงพันธุ์มาจากการผสมพันธุ์ระหว่างปลานิลสายพันธุ์จิตรลดากับปลานิลสายพันธุ์อื่นๆ อีก 7 สายพันธุ์เมื่อผสมจนได้ปลานิลรุ่นที่ 5 จะมีลักษณะหัวเล็ก ลำตัวกว้าง สีเหลืองนวล เนื้อหนาและแน่น มีรสชาติดี

ปลานิลแดงปทุมธานี 1

เกิดจากการวิจัยและพัฒนาของศูนย์วิจัยและทดสอบพันธุ์สัตว์น้ำปทุมธานี โดยคัดเลือกปลานิลแดง 4 สายพันธุ์ ประกอบด้วย ปลานิลแดงพันธุ์ไทย ปลานิลแดงพันธุ์ไต้หวัน ปลานิลแดงพันธุ์มาเลเซีย และปลานิลแดงพันธุ์สเตอร์ริง มีลักษณะเด่น คือ ลำตัวกว้าง สันหนา สีชมพูเข้ม เติบโตเร็ว ให้ผลผลิตสูง และสามารถเลี้ยงในน้ำเค็มได้จึงเหมาะต่อการเลี้ยงในกระชังในเขตน้ำจืดและน้ำกร่อย

ปลานิลสายพันธุ์จิตรลดาแท้ คือ ปลานิลสายพันธุ์บริสุทธิ์ ไม่มีการผสมกับปลาหมอเทศครับ

รู้จักวงจรชีวิตปลานิล

ปลานิลผสมพันธุ์ได้ตลอดปี เมื่อปล่อยพ่อแม่พันธุ์ลงในบ่อเป็นเวลา 2-3 เดือน ก็จะเริ่มมีการผสมพันธุ์ และวางไข่ แม่ปลาจะอมไข่ไว้ในปากจนกระทั่งไข่ฟัก จากนั้นแม่ปลาจะดูแลลูกๆ จนลูกปลาแข็งแรงพอ ก็จะปล่อยให้ลูกปลาหากินเองตามธรรมชาติ

พ่อปลาขุดแอ่งให้แม่ปลาวางไข่
แล้วพ่อปลาจะปล่อยน้ำเชื้อผสมกับไข่

แม่ปลาอมไข่ไว้ในปากประมาณ 4-6 วัน
จนไข่ฟักเป็นลูกปลา และกินอาหาร
จากถุงอาหารธรรมชาติที่อยู่ตรงช่วงท้อง

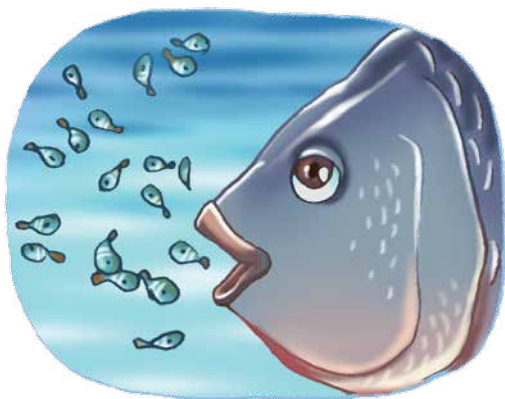
ปลานิลอยู่รวมกัน
เป็นฝูง แต่เมื่อถึงช่วง
ผสมพันธุ์ปลานิลเพศผู้
จะแยกออกจากฝูง เพื่อสร้าง
รังและจับคู่ผสมพันธุ์

อายุ 4 เดือนขึ้นไป
ก็พร้อมจับคู่ผสมพันธุ์

สภาพแวดล้อมและการผสมพันธุ์

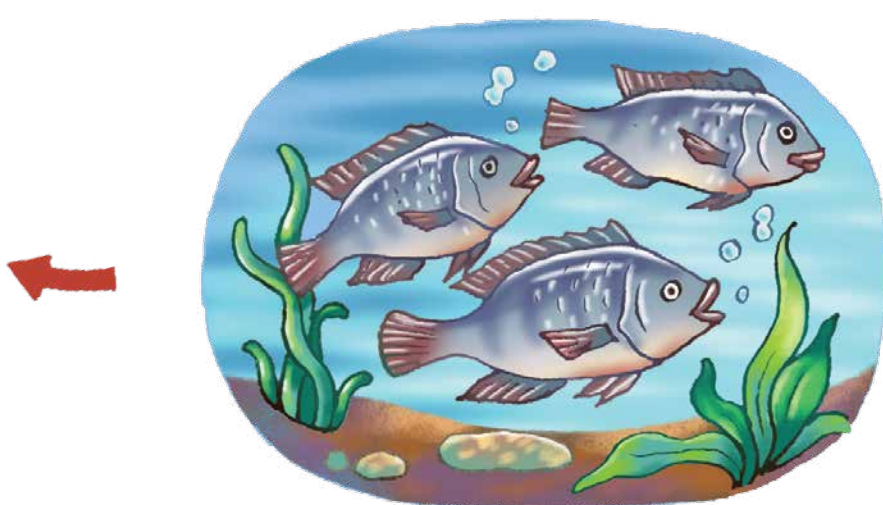
การผสมพันธุ์ของปลานิลขึ้นกับสภาพแวดล้อม ถ้าอยู่ในแหล่งน้ำสะอาด อุณหภูมิประมาณ 28 องศาเซลเซียส มีอาหารสมบูรณ์เพียงพอ ปลานิลจะผสมพันธุ์ 5-6 ครั้งต่อปีเลยทีเดียว เมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว แสงอาทิตย์ไม่ยาวนาน จึงทำให้พีชน้ำที่เป็นอาหารลดลง และน้ำมีอุณหภูมิต่ำกว่า 20 องศาเซลเซียส ปลาจะมีอัตราการผสมพันธุ์ลดลงหรือไม่ผสมพันธุ์เลย

ผ่านไปประมาณ 10 วัน ลูกปลา
จะออกจากปากแม่ปลาค่อยว่ายวนเวียน
อยู่บริเวณหัวของแม่ปลา และเข้าไปหลบในปาก
เมื่อถูกรบกวนหรือมีภัย

ถัดมา 1-4 วัน ลูกปลาแยกฝูง
และหากินตามลำพังในที่สุด

อายุประมาณ 3 เดือน
เริ่มโตเต็มวัย

เตรียมบ่อเลี้ยงปลานิล

การเลี้ยงปลานิลมีหลายวิธี แต่การเลี้ยงปลานิลในบ่อดินได้รับความนิยมมากกว่า เพราะมีต้นทุนต่ำ เลี้ยงด้วยธาตุอาหารจากดิน เราควรรู้วิธีเตรียมบ่อที่ถูกต้องเพื่อลดปัญหาระหว่างเลี้ยง ปลาจึงจะมีคุณภาพดี ขายได้ราคา

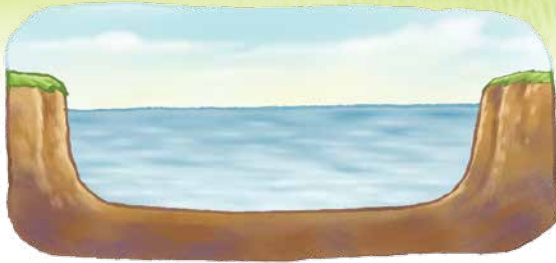
บ่อขุดใหม่

บ่อขุดใหม่ไม่มีปัญหาเรื่องดินเลนและศัตรูในบ่อ แต่มักพบว่าดินเป็นกรด

บ่อเลี้ยงควรตั้งใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ คลอง หนอง บึง และคลองชลประทาน เพื่อป้องกันปัญหาขาดแคลนน้ำ

วิธีการเตรียมบ่อ

1 แสงน้ำขังไว้ในบ่อประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วระบายน้ำทิ้งเพื่อล้างความเป็นกรดบนหน้าดิน

2 โรยปูนขาวประมาณ 60-100 กิโลกรัมต่อไร่ ขุดพลิกหน้าดินลึก 5 เซนติเมตร

3 สูบน้ำเข้าบ่อจนได้ระดับน้ำ 30 เซนติเมตร ทิ้งไว้ 5-7 วัน แล้ววัดค่า pH หากอยู่ระหว่าง 7-8.5 ถือว่าใช้ได้ แล้วจึงสูบน้ำเข้าบ่อผ่านผ้ากรองหรือตะแกรงตาถี่จนน้ำลึกประมาณ 1.5 เมตร

การเตรียมบ่อเก่า

การเลี้ยงในบ่อเก่าที่เคยเลี้ยงปลานิลมาแล้วต้องเตรียมบ่อให้ดี มิฉะนั้นอาจเกิดปัญหาดินก้นบ่อเน่า ทำให้น้ำในบ่อเสีย ส่งผลกระทบต่อปลา

วิธีการเตรียมบ่อ

- 1 จับสัตว์น้ำออกให้หมด ระบายน้ำให้เหลือน้อยที่สุด กำจัดศัตรูปลาไม่ให้เหลือค้างอยู่ในบ่อ

- 2 ปรับปรุงซ่อมแซมคันบ่อและพืชน้ำในบ่อ กำจัดวัชพืชในบ่อและรอบบ่อ

- 3 ขุดพลิกหน้าดินเลนผิวบ่อ โรยปูนขาวให้ทั่วคันและขอบบ่อ

- 4 ตากบ่อทิ้งไว้ 3-5 วัน แล้วสูบน้ำเข้าบ่อจนเต็ม โดยกรองผ่านผ้ากรองหรือตะแกรงตาถี่ เพื่อป้องกันศัตรูปลาที่อาจมากับน้ำ

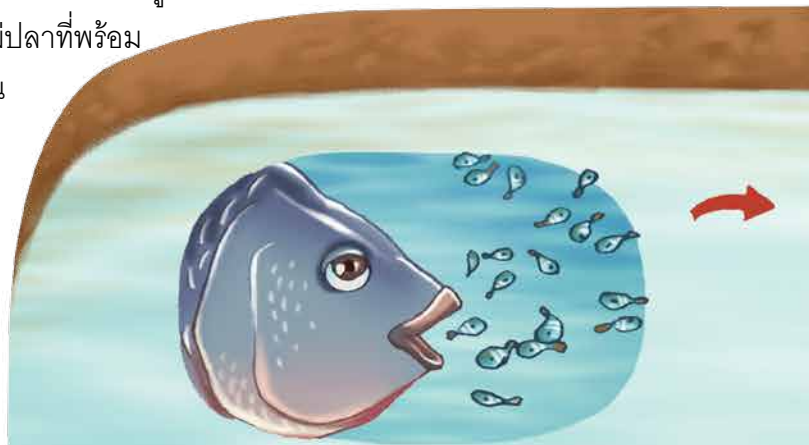

ถึงเวลาเพาะพันธุ์ปลานิลแล้ว

การเพาะพันธุ์ปลานิลให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากต้องดูแลเอาใจใส่เรื่อง บ่อเลี้ยงแล้ว ยังต้องพิถีพิถันเรื่องการคัดเลือกและเพาะเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ ปัจจุบัน เกษตรกรนิยมซื้อลูกปลาจากฟาร์มเพื่อลดระยะเวลาการวางไข่และฟักตัว เกษตรกรจึงมีปลา ส่งขายเร็วขึ้น มีทุนหมุนเวียนเลี้ยงปลาต่อไป

ก่อนปล่อยพ่อแม่ปลาลงบ่อ

เราต้องคัดเลือกพ่อแม่ปลาที่สมบูรณ์
ไม่มีโรคและบาดแผล แม่ปลาที่พร้อม
วางไข่จะมีอวัยวะเพศเป็น
สีชมพูแดงเรื่อ ส่วน
พ่อปลาจะมีสีลำตัว
เข้มกว่าปกติ

แม่ปลาอมไข่ไว้ในปากจนลูกปลาฟัก
เมื่อลูกปลาเติบโต แม่ปลาจะปล่อย
ให้หากินตามธรรมชาติ

พ่อปลาจะฉีดยาน้ำเชื้อใส่ไข่
จากนั้นแม่ปลาอมไข่ไว้ในปาก

การให้อาหารและปั๋ย

พ่อแม่ปลานิลมีหน้าที่ผสมพันธุ์และวางไข่จึงจำเป็นต้องใช้พลังงานมากกว่าปกติ ธาตุอาหารภายในพ่อแม่ไม่เพียงพอ เราควรให้อาหารเสริมที่ทำจากปลายข้าว สาหร่าย และรำละเอียดในอัตราส่วน 1 : 2 : 3 โปรยอาหารในปริมาณ 2 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักรวมพ่อแม่ปลาทั้งพ่อ

พ่อแม่ปลาเขตแบ่งบริเวณกันบ่อ
เพื่อให้แม่ปลาวางไข่

พ่อแม่ปลาและแม่ปลา
ว่ายน้ำเคาะคลอเคลีย
รอบๆ แอ่ง

แม่ปลาวางไข่ในแอ่ง

ใส่ปุ๋ยคอกแห้งเดือนละครั้ง
ในอัตราส่วน 100-200 กิโลกรัม
ต่อไร่เพื่อเพิ่มธาตุอาหารธรรมชาติ
อย่างพืชน้ำขนาดเล็ก ไร่น้ำ

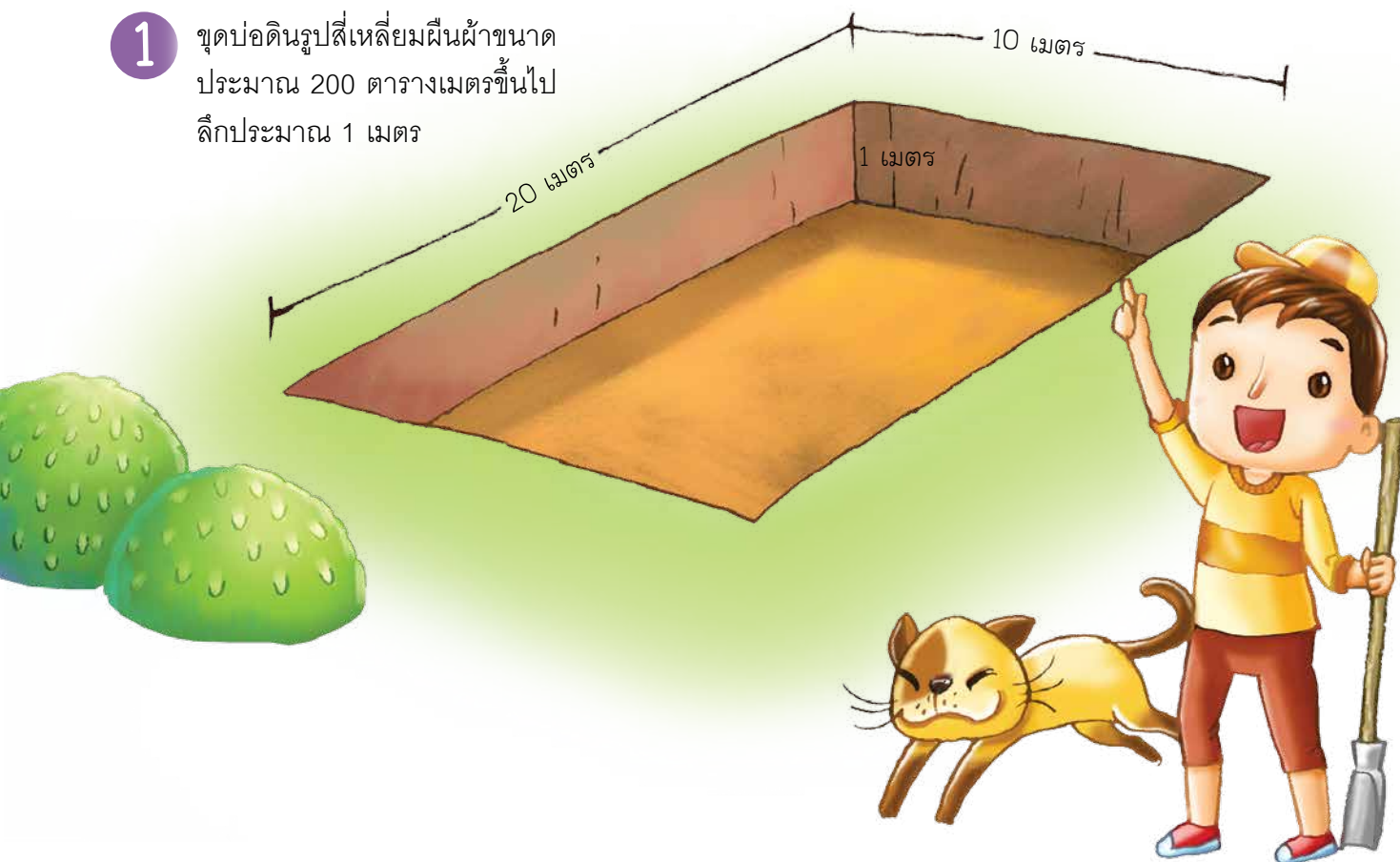

การดูแลลูกปลานิล

ลูกปลานิลที่ฟักออกจากไข่จะเติบโตตามธรรมชาติ เราควรรู้วิธีดูแลลูกปลา คัดแยกเลี้ยงในบ่ออนุบาล ลูกปลาจึงจะเติบโตดีและมีอัตราการรอดสูงกว่าลูกปลาที่ยังอยู่รวมในบ่อเดิม

วิธีดูแลลูกปลานิล

- 1 ขุดบ่อดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ 200 ตารางเมตรขึ้นไป ลึกประมาณ 1 เมตร

- 2 ใส่โลดินกำจัดศัตรูปลาในอัตราส่วน 1 กิโลกรัมต่อน้ำ 100 ลูกบาศก์เมตร ทิ้งไว้ 1 วัน แล้วจึงโรยปูนขาว 20 กิโลกรัมให้ทั่วบ่อ และใส่ปุ๋ยคอกตากแห้งอีก 40 กิโลกรัม ตากบ่อทิ้งไว้ 2-3 วัน

- 3 สูบน้ำให้เต็มบ่อ แล้วนำลูกปลาขนาด 1-2 เซนติเมตร มาเลี้ยงในบ่อใหม่ที่เตรียมไว้

- 4 หมั่นสังเกตอาหารธรรมชาติในบ่อ ถ้าไม่เพียงพอ ให้โรยรำละเอียดหรือกากถั่ว วันละ 2 ครั้ง

เทคนิคสังเกต
ความสมบูรณ์ของอาหารในบ่อ
ให้หงายมือจุ่มลงในน้ำ
ลึกลงประมาณข้อศอก
ถ้ามองเห็นลายมือชัดเจน
แสดงว่ามีอาหารน้อย

ถ้าพอมองเห็นรางๆ
แสดงว่ามีอาหารสมบูรณ์
แต่ถ้ามองไม่เห็น แสดงว่า
น้ำเน่าเสีย ให้รีบติดตั้ง
เครื่องฟอกน้ำหรือสูบน้ำ
เข้าบ่อทันที

ปลานิลแปลงเพศ

เป็นการเปลี่ยนเพศปลานิลจากเพศผู้ (XY) หรือเพศเมีย (XX) ให้เป็นเพศผู้ล้วน (YY) เพราะเติบโตได้ดี มีขนาดลำตัวใหญ่กว่าเพศเมีย เมื่อนำไปขายจะได้ราคาดีกว่าปลานิลที่เลี้ยงตามปกติ ทำได้โดยผสมฮอร์โมนกับอาหารให้ปลากิน ทั้งสะดวก รวดเร็ว และได้ปลาคุณภาพดีครั้งละมากๆ

ผสมอาหารสำหรับใช้แปลงเพศ

ส่วนผสม

- ฮอร์โมน 17 แอลฟา-เมทิลเทสโทสเตอโรน 60 มิลลิกรัมต่ออาหาร 1 กิโลกรัม
- เอทานอล 30 มิลลิกรัมต่อฮอร์โมน 1 ลิตร
- รำข้าวบดละเอียดหรือปลาป่นบดละเอียด

ส่วนผสมอาหาร
หาซื้อได้ตามร้านขาย
เคมีภัณฑ์ครับ

1

ผสมฮอร์โมน 17 แอลฟา-เมทิลเทสโทสเตอโรน
กับน้ำยาเอทานอล

2

คลุกเคล้าฮอร์โมนที่ผสมเอทานอลแล้วกับ
รำข้าวหรือปลาป่น

3 ฝึ่งอาหารที่ผสมไว้ในที่ร่ม อย่าให้โดนแดด

4 เก็บอาหารที่ผสมแล้วในถุงพลาสติกปิดมิดชิด แล้วแช่ไว้ในตู้เย็น

อาหารที่ผสมแล้ว
เก็บได้ไม่เกิน 5 วัน
นะครับ

ให้อาหารตามพัฒนาการ

30%

สัปดาห์ที่ 1

ให้อาหารลูกปลาวันละ 4-5 ครั้ง
ในปริมาณประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์
ของน้ำหนักลูกปลาทั้งบ่อ

20%

สัปดาห์ที่ 2

ให้อาหารลูกปลาวันละ 4-5 ครั้ง
ในปริมาณประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์
ของน้ำหนักลูกปลาทั้งบ่อ

15%

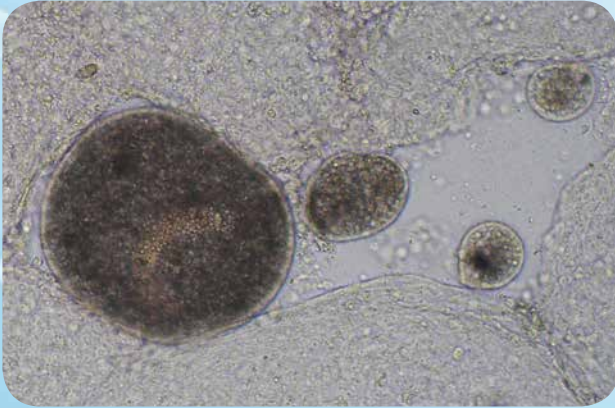

สัปดาห์ที่ 3

ให้อาหารลูกปลาวันละ 4-5 ครั้ง
ในปริมาณประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์
ของน้ำหนักลูกปลาทั้งบ่อ

โรคและศัตรูของปลานิล

เมื่อปลานิลอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น น้ำเน่า อุณหภูมิน้ำสูง ศัตรูรบกวน ออกซิเจนในน้ำน้อย และปลานิลในบ่อหนาแน่นเกินไป สาเหตุเหล่านี้จะทำให้ปลานิล เครียด อ่อนแอ เสี่ยงเป็นโรค และโรคอาจแพร่ระบาดจนปลาตายทั้งบ่อ

โรคอิก

เป็นปรสิตมีลักษณะเป็นจุดสีขาวขนาดเล็กเท่าปลายเข็มหมุดกระจายอยู่ทั่วลำตัวและครีบบปลานิลที่ติดเชื้อจะช็อกและตายในที่สุด

โรคสเตรปโตคอกคัส

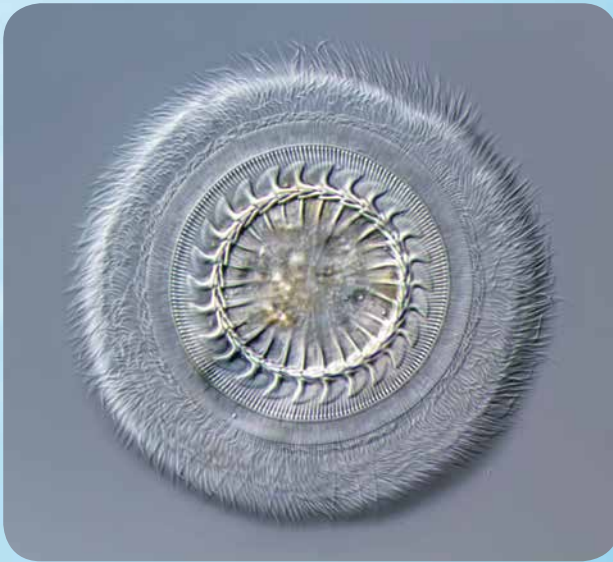
เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย ปลาที่เป็นโรคตาจะ ขุ่นขาวและโปน หรือเลือดตกภายในลูกตา ไม่ค่อยว่ายน้ำ ซ่องขี้บถ่ายบวมแดง ระบาดรุนแรงในฤดูร้อน

โรคแอโรโมแนส

เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ปลาที่ติดเชื้อจะว่ายน้ำเฉื่อยชา ครีบก่อน มีการตกเลือดบริเวณลำไส้ เกิดบาดแผลเป็นหลุมลึก ท้องบวม ตับเหลือง

โรคและปรสิตพวกนี้
เป็นอันตรายต่อพวกเรา
อย่างมากเลยนะ

เห็บประมง

เห็บจะเกาะตามผิวและเหงือกปลา
ปลาที่มีเห็บประมงเกาะมากจะไม่ค่อยกินอาหาร
เหงือกซีดและซ้ำ ว่ายน้ำทวนทวาย
มักกระบาดในบ่อเลี้ยงที่หนาแน่น

เห็บปลา

คอยเจาะดูดของเหลวจากตัวปลา
ทำให้ปลาว่ายน้ำทวนทวาย พยายามเอาตัวสี
ข้างบ่อเพื่อให้ปรสิตหลุด ทำให้เกิดแผล
เลือดออกตามลำตัว และติดเชื้อตายในที่สุด

พยาธิปลิงใส

เป็นปรสิตที่ทำให้ปลาเป็นแผลระคายเคือง
เมื่อแผลติดเชื้อแบคทีเรีย มันจะว่ายน้ำทวนทวาย
ไม่กินอาหาร และตายในที่สุด

หมัดปลา

เมื่อดูดเลือดปลาแล้ว หมัดปลาจะไม่เกาะตัวปลาถาวร
ถ้ามีหมัดปลาเกาะ 3-4 ตัว ปลาจะเสียเลือด
และตายภายใน 3-4 ชั่วโมง

การป้องกันและรักษาโรค

เมื่อเข้าใจถึงสาเหตุของโรคต่างๆ แล้ว เรามาเรียนรู้วิธีการรักษาและป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย ปลาชนิดไม่มีโรคก็จะเติบโตดี มีเนื้อแน่น ขายได้ราคา นำไปทำอาหารก็อร่อย

ป้องกันก่อนเกิดโรค

- ให้อาหารที่มีคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะกับจำนวนปลาในบ่อเลี้ยง
- ตรวจสอบและควบคุมคุณภาพน้ำให้เหมาะสม
- งดเคลื่อนย้ายปลาในวันที่อากาศเปลี่ยนแปลงมาก
- ไม่ควรเลี้ยงปลาหนาแน่นเกินไป เพราะจะทำให้ปลาเครียด อ่อนแอ ติดเชื้อโรคได้ง่าย

ค่าความเป็นกรด-ด่างที่เหมาะสมของน้ำที่ใช้เลี้ยงปลานิล คือ 6.5-8.3

ปลานิลเป็นโรคต้องทำอะไร

ถ้าไม่แน่ใจว่าปลานิลเป็นโรคอะไร ต้องใช้ยารักษาอย่างไร ให้ปรึกษาเจ้าหน้าที่สำนักงานประมงจังหวัด และต้องเก็บตัวอย่างปลาที่เป็นโรคส่งตรวจ โดยใส่ถุงพลาสติก แช่ในกล่องน้ำแข็งแล้วส่งให้เจ้าหน้าที่ภายใน 1-2 ชั่วโมง เมื่อปลานิลเป็นโรค แล้วต้องใช้ยาและสารเคมีรักษา ควรคำนวณปริมาณให้ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เป็นพิษต่อปลา

หมั่นสำรวจปลาใน
บ่อเลี้ยง หากเกิดโรค
จะได้รักษาได้ทัน

ปลาที่ต้องการตรวจโรค
ควรเป็นปลาที่ยังมีชีวิต
หรือปลาที่เพิ่งตายใหม่ๆ
นะครับ

วิดบ่อจับปลานิล

เมื่อเลี้ยงปลานิลมาได้ระยะเวลา 8-12 เดือนจะมี
น้ำหนักตัวประมาณ 1-1.5 กิโลกรัม ซึ่งเป็นขนาดที่ตลาด
ต้องการ ถ้าพร้อมแล้วเรามาวิดบ่อจับปลากันเลย

การจับแบบวิดบ่อแห่งนี้
นิยมทำในช่วงฤดูแล้ง
เพื่อตากบ่อให้แห้งและเตรียม
บ่อเลี้ยงในฤดูกาลต่อไป

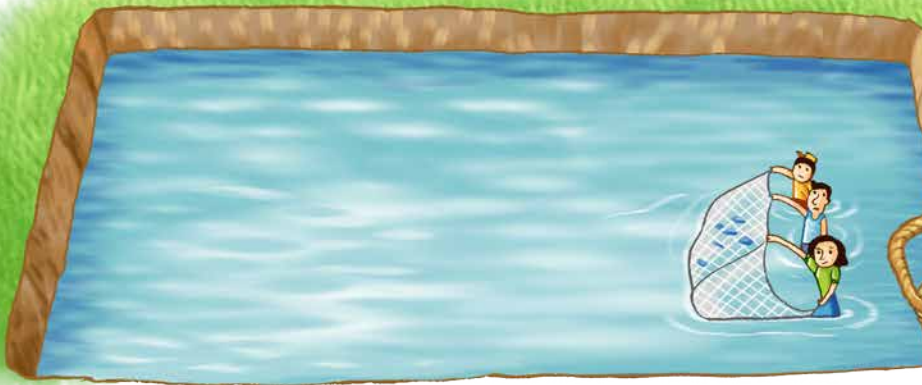
ค่อย ๆ ทายอยจับ

- 1 ให้ยื่นเรียงแถวหน้ากระดาน ถืออวนตาห่าง
ทางด้านหนึ่งของบ่อ โดยยื่นห่างกันพอสมควร

ต้องได้ปลาไปขาย
เยอะแน่ ๆ เลย

- 2 เดินลากอวนไปยังอีกฟากของบ่อ แล้วยกอวนขึ้น

- 3 ใช้สวิงตักปลาใส่เซ่งเพื่อชั่งขาย
ทำเช่นนี้จนได้จำนวนปลาที่ต้องการ

วิดบ่อรอจับปลา

- 1 สูบน้ำออกจากบ่อประมาณครึ่งหนึ่ง แล้วยื่นเรียงแถวหน้ากระดาน ลากอวนจากฟากหนึ่งของบ่อไปยังอีกฟากหนึ่งของบ่อเหมือนวิธีวิดบ่อจับ

ใช้อวนตาห่างเพื่อคัดขนาดปลา ปลาตัวเล็กที่หลุดไปงัดให้อาหาร 3 วัน เพราะถ้าให้อาหารเลย ปลาจะเครียดและไม่กินอาหาร

- 2 เมื่อปลาเหลือน้อย ให้สูบน้ำออกจากบ่ออีกครั้ง พร้อมกับตักน้ำได้ปลาให้ไปอยู่รวมกัน

- 3 ทำเช่นนี้ซ้ำอีกเพื่อจับปลาที่เหลือขายต่อไป

ปฏิทินการเลี้ยงปลานิล

ปลานิลเลี้ยงได้ตลอดปี ไม่ขึ้นกับฤดูกาล แต่ส่วนใหญ่ไม่นิยมเลี้ยงในฤดูหนาว มักเลี้ยงปลาเพศเดียวกันรวมกันในบ่อเดียวเพื่อป้องกันปลาผสมพันธุ์ แต่สำหรับการเลี้ยงเพื่อคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ เมื่อครบ 4 เดือน ให้คัดเลือกปลาที่มีลักษณะดีมาแยกเลี้ยงและผสมพันธุ์ต่อไป

ถ้าซื้อลูกปลานิล
แปลงเพศจากฟาร์มเพาะพันธุ์
จะประหยัดเวลาและ
ค่าใช้จ่ายมากกว่าครับ

15 วันแรกเตรียมบ่อเลี้ยง
ควบคุมคุณภาพน้ำและอาหารตามธรรมชาติ
หลังจากนั้นปล่อยลูกปลานิลเพศเดียวกันลงบ่อเลี้ยง

เป็นช่วงที่เลี้ยงพร้อมกับคัดขนาดปลาไปขาย

เดือนที่
2-6

ดูแลและให้อาหารเหมาะสมกับปลา
ในแต่ละระยะหมั่นตรวจสอบ
คุณภาพน้ำและเฝ้าสังเกตโรค

ปลานิลไม่มีกระเพาะอาหาร
จึงกินอาหารได้ที่ละน้อย
ถ้าให้อาหารมากเกินไป
จะทำให้มันเสียน้ำ

เดือนที่
4

ตัดแยกปลานิลที่ลักษณะดี ในการเป็น
พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ แล้วนำไปปล่อยลงบ่อเพาะแยกไว้
ส่วนปลานิลที่เหลือให้อาหารตามปกติ

เดือนที่
5-8

เริ่มจับปลาที่มีน้ำหนัก 0.5-1.3 กิโลกรัม
ขายส่งตลาด หรือปล่อยเลี้ยงตามปกติ
เพื่อให้ได้น้ำหนัก 2-3 กิโลกรัมแล้วจึงจับขาย

เดือนที่
11-12

เมื่อครบปีให้วิดบ่อจับปลาขึ้นให้หมด ทำความสะอาด
และเตรียมบ่อ เพื่อเลี้ยงปลารุ่นต่อไป

ลองเลี้ยงปลานิล

การเลี้ยงปลานิลไม่จำกัดแค่การเลี้ยงในบ่อเท่านั้น ถ้าเราอยากเลี้ยงปลานิลในตู้ปลา ก็ทำได้ ระหว่างเลี้ยงเราก็ลองสังเกตการเปลี่ยนแปลงลักษณะรูปร่างและพฤติกรรม ดูซิว่า ปลาของใครจะโตไวกว่ากัน

อุปกรณ์

- ตู้เลี้ยงปลาขนาด 48 นิ้ว

- ก้อนกรวด 4-5 กิโลกรัม

- ก้อนหินขนาดใหญ่หรือท่อนไม้

- พืชน้ำ

- แฉงกรอง

- เครื่องพ่นอากาศและสายยาง

วิธีทำ

1

ล้างตู้ปลา ก้อนกรวด พืชน้ำ และ ก้อนหินหรือท่อนไม้ให้สะอาด

2

วางตู้ปลาในบริเวณที่ไม่มีแสงแดดส่องถึง ไม่มีคนพลุกพล่าน เพื่อ ป้องกันปลาเครียดและ ป่วยง่าย

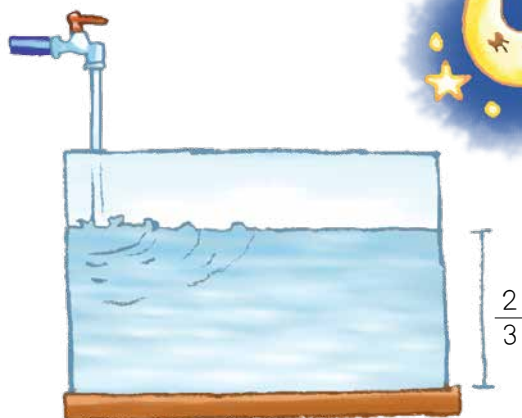

3

รองพื้นตู้ด้วยแฉงกรอง โรยก้อน กรวดทับให้เรียบร้อย ตกแต่ง ด้วยพืชน้ำ ก้อนหิน หรือท่อนไม้ ให้สวยงาม

- 4 เติมน้ำปริมาณ 2 ใน 3 ของตู้ พักน้ำไว้ 1 คืน เพื่อให้คลอรีนระเหยไป

- 5 ต่อเครื่องฟนอากาศและใส่ลูกปลานิลลงไป 1-2 ตัว

เคล็ดลับการเลี้ยง

น้ำต้องมีคุณภาพดี
ผ่านการกรองและ
ปรับสภาพ ปราศจาก
คลอรีน

ควรเลี้ยง
ปลานิลเพศเดียวกัน
เพื่อป้องกัน
การผสมพันธุ์

อุณหภูมิน้ำคงที่
ประมาณ 25-30
องศาเซลเซียส

ระบบกรองน้ำ
และกำจัดของเสีย
มีคุณภาพ
ได้มาตรฐาน

ปลานิลทอดราดพริกสามรส

ปลานิลทอดราดพริกสามรส คือเมนูที่นำเนื้อปลานิลไปทอดจนเหลืองกรอบแล้วราดด้วยน้ำราดพริกสามรส พร้อมแล้วเรามาไขว้ฝีมือกันเลย

เครื่องปรุง

- ปลานิล 1 ตัว
- กระเทียมบด 3 ช้อนโต๊ะ
- พริกสดบด 3 ช้อนโต๊ะ
- หอมแดง 3 ช้อนโต๊ะ
- ผักชี
- น้ำมะขามเปียก
- น้ำมันพืช
- น้ำตาล 5 ช้อนโต๊ะ
- น้ำปลา 1 ช้อนโต๊ะ

ลงมือทอดปลา

- 1 ขอดเกล็ดปลาและผ่าท้อง ควักไส้พุงออก ล้างด้วยน้ำสะอาด แล้วบั้งปลาทั้ง 2 ด้าน

- 2 ใส่น้ำมันลงกระทะพอท่วมตัวปลา ทอดด้วยไฟอ่อนๆ ให้สุกทั้งสองด้าน เมื่อปลาสุกดีแล้ว ให้ตักขึ้นพักสะเด็ดน้ำมัน

ปรุงน้ำราดพริกสามรส

- 1 ใส่น้ำมันลงกระทะประมาณ 1 ช้อนโต๊ะ ตั้งไฟอ่อนๆ ใส่พริก หอมแดง และกระเทียมลงผัดให้เข้ากัน

- 3 ตักน้ำราดพริกสามรสราดบนปลาทอดโรยหน้าด้วยผักชี

- 2 ปรุงรสด้วยน้ำมะขามเปียก น้ำปลา น้ำตาล และเติมน้ำเปล่าลงไปพอขลุกขลิก

ต้มยำปลานิลรสแซ่บ

ต้มยำเป็นอาหารไทยรสจัดจ้านถึงใจจนใครๆ ต้องยกนิ้วให้ แม้แต่ชาวต่างชาติก็ต้องชอบลองชิม เราลองใช้เนื้อปลานิลนุ่มๆ ไร้ก้างมาทำต้มยำ ดูซิว่าต้มยำปลานิลชามนี้จะอร่อยแค่ไหน

เครื่องปรุง

- ปลานิล 1 ตัว
- ข่าหั่นแว่น
- ตะไคร้
- ใบมะกรูด
- พริกขี้หนูโขลกละเอียด
- พริกแห้งทอด
- ใบเตย
- ต้นหอม
- ผักชีฝรั่ง
- มะเขือเทศ
- น้ำมะขามเปียก
- เกลือ
- น้ำปลา

- 1 ขอดเกล็ดปลาและผ่าท้อง ควักไส้พุงออก
แล้วเนื้อปลาเป็นชิ้นแล้วล้างน้ำให้สะอาด

- 2 ต้มน้ำ พอเดือดจัดก็ใส่พริกขี้หนูโขลก ตะไคร้
ข่า ใบเตย รอให้เดือดอีกครั้ง

3 เติมเกลือเล็กน้อย ใส่น้ำมะขามเปียกและน้ำปลา

ระวังอย่าต้มปลานิล
นานเกินไป เพราะจะทำให้
เนื้อเปื่อยยุ่ย กินไม่อร่อย
นะครับ

4 รอให้น้ำเดือดอีกครั้ง แล้วจึงใส่เนื้อปลาลงไป

5 พอเนื้อปลาสุกก็ใส่มะเขือเทศ ใบมะกรูด ผักชีฝรั่ง
ต้นหอม แล้วปรุงรสตามชอบ

6 รอผักสดจึงปิดเตา โรยพริกแห้งทอดเพื่อเพิ่ม
ความหอม ตักต้มยำปลานิลใส่ชาม เสิร์ฟพร้อม
ข้าวสวยร้อนๆ

แหนมปลานิล

แหนมเป็นอาหารพื้นบ้านที่คนไทยรู้จักกันดี การทำแหนมเป็นวิธีถนอมอาหารด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่ต้องระมัดระวังเรื่องความสะอาดเป็นพิเศษ เราลองนำเนื้อปลานิลมาทำแหนมกัน

- 1 ขอดเกล็ด ตัดหัวปลา ผ่าท้อง ควักไส้พุงออก แล้วล้างน้ำจนสะอาด

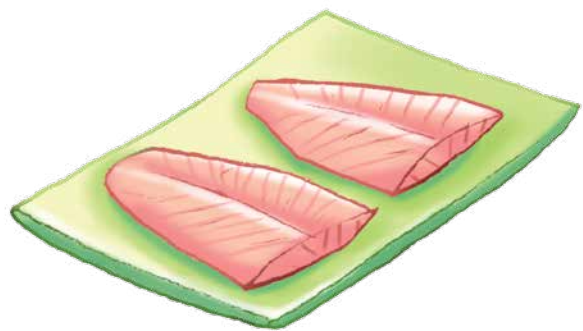

- 3 หั่นปลาเป็นชิ้นเล็กๆ ใส่เครื่องบด แล้วบดเนื้อปลาให้ละเอียด

ส่วนผสมและอุปกรณ์

- ปลานิล 1 ตัว
- เกลือป่น 2-3 ช้อนโต๊ะ
- ข้าวสอยหรือข้าวเหนียว $\frac{1}{3}$ ถ้วยตวง
- กระเทียมโขลกละเอียด $\frac{1}{3}$ ถ้วยตวง
  - ใบตอง
- เครื่องบดอาหาร

- 2 แล่เนื้อ ล้างน้ำให้หมดคา

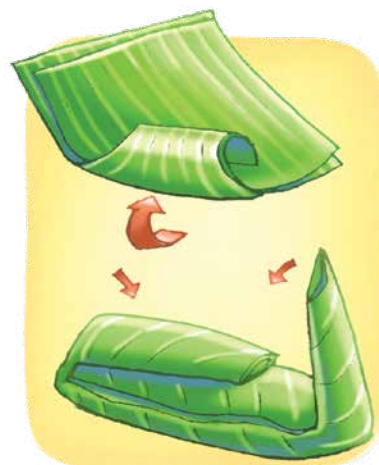

- 4 นวดเนื้อปลากับเกลือป่นจนเนียนเหนียว เติมข้าวสอยและกระเทียม นวดผสมจนเป็นเนื้อเดียว

- 5 วางใบตองซ้อนกัน 2-3 ชั้น
ตักเนื้อปลาไว้ตรงมุมหนึ่ง
ของใบตอง

เช็ดใบตองให้สะอาด
ผึ่งลมให้แห้ง จิกเป็นแผ่น
เท่าๆ กันก่อนนำมาห่อ
นะจ๊ะ

- 6 ม้วนแน่นในใบตองจนสุดมุม
พับเก็บมุมใบตองให้เรียบร้อย

- 7 มัดห่อใบตองด้วยเชือกหรือหนังยางให้แน่น

ถ้าอยากให้เหนม
เปรี้ยวมากควรหมักไว้
4-5 วัน ก่อนนำไปแช่
ในตู้เย็น

สารอาหารจากปลานิล

ปลานิลมีเนื้อแน่น ก้างน้อย รสชาติดี และมีคุณค่าสารอาหาร จึงนิยมนำมาทำอาหาร กินแล้วช่วยลดคอเลสเตอรอลในเส้นเลือด แคลอรีต่ำ ลองมาดูซิว่าเนื้อปลานิลสดมีสารอาหารอะไรบ้าง

คุณค่าของเนื้อปลานิลสด

เนื้อปลานิลสด 100 กรัม ให้พลังงาน 96 กิโลแคลอรี ประกอบด้วย

- โปรตีน 20.08 กรัม
- ไขมัน 1.70 กรัม
- โพแทสเซียม 302 มิลลิกรัม
- แมกนีเซียม 27 มิลลิกรัม
- แคลเซียม 10 มิลลิกรัม
- ฟอสฟอรัส 170 มิลลิกรัม
- ธาตุเหล็ก 0.56 มิลลิกรัม
- โซเดียม 52 มิลลิกรัม

ดูสารอาหาร
ที่เราได้รับเมื่อกิน
ปลานิลสิ

เนื้อปลานิล
มีกรดไขมันโอเมก้า 3
ที่ช่วยบำรุงสมอง
ด้วยนะ

ทำไมต้องกินปลา

ปลาใช้กล้ามเนื้อว่ายน้ำตลอดเวลา เนื้อปลาจึงมีโปรตีนสูงและไขมันต่ำมากเมื่อเทียบกับเนื้อสัตว์ต่างๆ เช่น เนื้อวัว หมู และไก่ในปริมาณที่เท่ากัน โปรตีนในเนื้อปลาเป็นโปรตีนคุณภาพดี ย่อยง่าย และมีวิตามินแร่ธาตุ ดังนั้นเราจึงควรหันมากินปลาให้มากขึ้น และเสริมด้วยผักผลไม้

ปรุงปลาด้วยวิธีใดดีที่สุด

การกินปลาดิบแม้จะได้สารอาหารครบถ้วน แต่ก็ต้องระวังเรื่องความสะดวก จากงานวิจัยพบว่า การนึ่งเป็นวิธีการปรุงเนื้อปลาให้สุกที่ดีที่สุด เพราะคงคุณค่าจากเนื้อปลาได้ครบถ้วนกว่าวิธีการทอด ต้ม ย่าง และลวก เมนูปลาหนึ่งที่อยากแนะนำ เช่น ปลานึ่งซิง ปลานึ่งมะนาว ห่อหมกปลา เป็นต้น

วิธีเลือกซื้อปลานิลสด ๆ

เวลาไปเลือกซื้อปลานิลที่ตลาดจะรู้ได้อย่างไรว่าปลาตัวไหนสด เนื้อไม่ช้ำ ไม่เป็นโรค เราควรมีหลักการเลือกซื้อ ล้าง และเก็บรักษาปลา ก่อนนำไปปรุงอาหาร

เหงือกต้องสดแดง
ตาปลาต้องใส ไม่ขุ่น
และยังคงสภาพดี

เนื้อต้อง
ไม่แข็งตึงเกินไป
ไม่มีกลิ่นเหม็นเน่า

เกล็ดและหนัง
ไม่ขุ่นมัน เนื้อต้องแน่น
กดแล้วไม่บุ๋มตาม
แรงกด

ล้างปลาสดให้หมดคา

1 ผานมะนาวแล้วนำมาถูที่เนื้อปลา แล้วล้างให้สะอาด

2 ล้างปลาด้วยน้ำผสมเกลือ 1 ช้อนโต๊ะ

3 ล้างน้ำสะอาด แต่ต้องเปิดน้ำแรงๆ ให้ไหลผ่าน

การเก็บรักษา

1 เมื่อล้างปลาเสร็จแล้ว ให้ขูดเกล็ดออกให้หมด

2 ดึงเหงือกและผ่าท้องควักไส้พุงออก ล้างน้ำให้สะอาดจนหมดคา

3 ใส่กล่องพลาสติกที่มีฝาปิดสนิท แล้วเก็บในช่องแช่แข็ง

ความสำคัญทางเศรษฐกิจของปลานิล

ปัจจุบันคนทั่วโลกหันมากินปลานิลมากขึ้น เกษตรกรไทยจึงเลี้ยงปลานิลส่งออกได้มาก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและแถบยุโรป กรมประมงจึงรณรงค์ให้ความรู้และเร่งพัฒนาสายพันธุ์ปลานิลให้มีคุณภาพดีและมีปริมาณเพียงพอ

ปลานิลไร้กลิ่นโคลน

การเลี้ยงปลานิลเพื่อส่งออกและเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ จำเป็นต้องควบคุมปัจจัยต่างๆ เพื่อให้ได้ปลาที่มีคุณภาพดี เนื้อไม่มีกลิ่นโคลน

- เปิดเครื่องตีน้ำตลอดเวลาเพื่อเพิ่มออกซิเจนในน้ำและไม่ให้น้ำในบ่อเน่าเสีย เมื่อเลี้ยงปลาในบ่อน้ำที่สะอาด มีอาหารสมบูรณ์ เราก็จะได้ปลาคุณภาพดีพร้อมส่งออก

อามิ-อามิเป็นน้ำที่เหลือทิ้งจากการผลิตผงชูรส เราเติมอามิ-อามิเพื่อเป็นปุ๋ยบำรุงพืชน้ำ ให้เติบโตดี ทำให้ปลานิลมีอาหารเพียงพอ

- ตากบ่อนาน 15 วัน ก่อนจะสูบน้ำเข้าบ่อ และเติมน้ำอามิ-อามิปริมาณ 50 ลิตรต่อไร่

บรรทุกปลาไนไปขาย

หากขนส่งปลาไปขายไกล ๆ ควรบรรจุลงถังพลาสติก ซึ่งจะขน
ได้ทีละมาก ๆ ถ้าต้องส่งปลาไปขายไกล ๆ ควรบรรจุปลาลงถุงแล้วอัด
ออกซิเจนเพื่อยืดอายุปลา นิยมขนส่งปลาในช่วงเช้ามืด เพราะขนส่ง
สะดวก รวดเร็ว และปลาไม่ช้ำ

ปลานิลแช่แข็ง

ปลานิลที่ส่งออกไปขายต่างประเทศมักนำไปแปรรูปแช่แข็งตามมาตรฐาน
จึงควรแลเนื้อปลาให้มีขนาดใกล้เคียงกัน บรรจุลงพลาสติกสุญญากาศ แล้ว
แช่แข็ง กระบวนการเหล่านี้ช่วยยืดอายุและรักษาคุณค่าทางอาหารไว้

การทำลูกบอลอีเอ็ม

อีเอ็ม (effective microorganism หรือ EM) คือ กลุ่มจุลินทรีย์ที่เอื้อประโยชน์ต่อพืชและสัตว์ มีลักษณะเป็นของเหลวสีน้ำตาล เมื่อใช้ต้องบั่นผสมกับวัสดุที่มีพื้นผิวขรุขระ เช่น รำข้าว ดินเหนียว เพื่อช่วยบำบัดน้ำเสีย ลดการระบาดของโรค และปรับสภาพสมดุลของสิ่งมีชีวิตในน้ำ

วิธีทำ

- 1 ผสมจุลินทรีย์อีเอ็มกับรำข้าวปน

- 3 โยนลูกอีเอ็มลงบ่อเลี้ยงเพื่อปรับสภาพน้ำ ใช้อีเอ็ม 1 ลูกต่อพื้นที่ 1-2 ตารางเมตร

ส่วนผสม

- รำข้าวปน

- จุลินทรีย์อีเอ็ม

- ดินเหนียว

- 2 นำรำข้าวปนที่คลุกจุลินทรีย์อีเอ็มแล้วมาผสมดินเหนียว บั่นเป็นก้อนๆ ขนาดเท่าลูกเทนนิส

บรรณานุกรม

“การป้องกันและกำจัดโรคปลา.” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.fisheries.go.th/extension/public/publications2.htm> (สืบค้น 3/09/2556)

“การแปรรูปสัตว์น้ำ.” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.fisheries.go.th/extension/public/publications2.htm (สืบค้น 3/09/2556)

“การเพาะพันธุ์และแปลงเพศปลานิลเชิงการค้า.” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.asat.su.ac.th> (สืบค้น 27/10/2557)

เรณู ว่องสงสาร และนพนันท์ อยู่รอง. **คู่มือการผลิตปลานิลแปลงเพศ**. 2549.

วีรพงศ์ วุฒิพันธุ์ชัย. **การเพาะพันธุ์ปลา**. โอเดียนสโตร์. 2536.

สำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด สถาบันวิจัยและพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์น้ำ กรมประมง. **การเพาะเลี้ยงปลานิล**.

“องค์ความรู้ปราชญ์ปลานิล.” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.fisheries.go.th/freshwater/web3/images/download/KM_Guru.pdf (สืบค้น 28/09/2554)

แหล่งเรียนรู้เรื่องปลานิล

- ศูนย์เพาะเลี้ยงปลานิลจิตรลดา มูลนิธิชัยพัฒนา เลขที่ 148 หมู่ที่ 1 บ้านเกาะกา ตำบลท่าเรือ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก 26130 โทร 0-2282-4425-7 ต่อ 119, 120 และ 121
- สถาบันวิจัยสุขภาพสัตว์น้ำจืด กรมประมง ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2579-4122, 0-2579-6803 โทรสาร 0-2561-3993 e-mail: aahri@aaahri.in.th
  - ส่วนเผยแพร่การประมง สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการประมง กรมประมง ชั้น 4 ห้อง 403 อาคารเชิดชาย อมาตยกุล เกษตรกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2579-3686, 0-2579-6820 e-mail: extersion@dof.thaigov.net
- คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2942-8364 ภายใน 4083 โทรสาร 0-2942-8364
- คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เลขที่ 63 หมู่ 4 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5100-2, 0-5349-8178 โทรสาร 0-5387-5103 e-mail: fishtech.mju@gmail.com

อนุเคราะห์ภาพถ่าย

- ดร.ดุจฤดี ปานพรหมมินทร์ (หน้า 11: ปลาหมอเทศ) • ผศ. ดร.อภิรักษ์ สุวรรณรักษ์ (หน้า 11: ปลาหมอเทศลายข้าง) • ศูนย์วิจัยและพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์น้ำปทุมธานี (หน้า 16-17: ปลานิลพันธุ์จิตรลดา, ปลานิลพันธุ์จิตรลดา 1, ปลานิลพันธุ์จิตรลดา 2, ปลานิลพันธุ์จิตรลดา 3 และปลานิลแดงปทุมธานี 1) • ผศ. ดร.ชนกันต์ จิตมนัส (หน้า 28: โรคอิก, โรคเตรปโตคอกคัส และ โรคแอโรโมแนส, หน้า 29: พญาริปลิงใส) • ณัฐพงษ์ ปานขาว (หน้า 27: ลูกปลานิลระยะสัปดาห์ที่ 1, 2 และ 3) • www.istockphoto.com (หน้า 11: ปลาทับทิม, หน้า 39: ปลานิลทอดราดพริกสามรส, หน้า 40-41: ต้มยำปลานิลรสแซ่บ, หน้า 43: แหนมปลานิล, หน้า 44: สารอาหารจากปลานิล, หน้า 46: วิธีเลือกซื้อปลานิลสด ๆ) • www.profilephotolibrary.com (หน้า 29: เห็นระฆัง, เห็นปลา และหมัดปลา)

ขอขอบคุณ

- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ • กรมวิชาการเกษตร • กรมประมง
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์น้ำปทุมธานี • คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ • คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ • คงภพ อัมพลศักดิ์ • ผศ. ดร.ชนกันต์ จิตมนัส
- ผศ. ดร.อภิรักษ์ สุวรรณรักษ์ • เมทนี สุคนธ์รักษ์ • ดร.โชคชัย เอกทัศน์นาวรรณ • ฤทัย จงสฤษดิ์
- ผศ.สมหมาย เจนกิจการ • ณัฐพงษ์ ปานขาว • ทวี วิพุทธานุมาศ • สุทัศน์ ปาละมะ

ปลานิล พันธุ์ปลาที่สร้างรายได้ ให้แก่คนไทยทุกภาค

- รู้จักลักษณะทั่วไปของปลานิล
- ตามรอยถิ่นกำเนิดของปลานิล
- การเตรียมบ่อเลี้ยงและการขยายพันธุ์
- เข้าครัวทำอาหารเลิศรสจากปลานิล
- วิธีการเลือกซื้อปลานิลสดๆ

หนังสือในชุดนี้

NANMEEBOOKS www.nanmeebooks.com

หมวดเสริมความรู้/งานอาชีพและเทคโนโลยี
ราคา 195 บาท

ISBN 978-616-04-3408-4

9 786160 434084